

Cuprins

Moartea creativității	5
Benno, sălbaticul din Borneo	17
Reflecții asupra scrisului	23
Înțelepciunea inimii	35
Raimu	52
Ochiul cosmologic	68
Filozoful care filozofează	76
Colectivul absolut	83
Pânțelele enorm	99
Veteranul alcoolic cu țeasta ca o scândură de spălat rufe	108
Mademoiselle Claude	146
Omagiu lui Blaise Cendrars	157
În viitor	165
Ochiul Parisului	178
Foame uterină	191
Seraphita	196
Balzac și dublul său	212

HENRY MILLER

Înțelepciunea inimii

Traducere din limba engleză și note
de Viorica Boitor

POLIROM
2019

Când ne vorbea, inima lui era cea care striga. I-au zdrobit inima, ne-a afirmat el, dar nu era adevărat. Inima nu poate fi zdrobită. Inima poate fi rănită și, din cauza asta, întregul univers poate părea un vast și agitat tărâm al suferinței. Dar inima poate îndura suferințe și necazuri nelimitate. Dacă ar fi fost altfel, oamenii ar fi pierit de mult. Atâta timp cât inima pompează sânge, ea pompează și viață. Iar viața poate fi trăită la niște niveluri atât de total diferite unul față de celălalt, încât în anumite cazuri poate părea aproape stinsă. Există contraste atât de violente între modul în care-i trăită viața de ființele umane, tot așa cum există diferențe uluitoare în lumea peștilor, a mineralelor sau a plantelor. Când folosim termenul societate umană, vorbim despre ceva ce defie orice definiție. Nimeni nu poate cuprinde gândul și comportamentul uman într-un cuvânt sau o frază. Ființele umane se mișcă în constelații care, spre deosebire de stele, sunt oricum, numai fixe nu. O poveste ca aceasta pe care o relatez aici poate fi interesantă sau poate însemna ceva pentru anumite grupuri de oameni și poate fi total lipsită de farmec sau valoare pentru alții. Ce ar însemna Shakespeare pentru un patagonez, presupunând că acesta ar putea fi învățat să citească cuvintele? Ce poate însemna *Varietatea experiențelor religioase*¹ pentru un indian hopi²? Un om trăiește cu impresia că lumea este așa sau pe dincolo doar pentru că n-a fost niciodată alungat cu un șut din fâgașul în care se târâie ca un vierme. Pentru omul civilizată, războiul nu-i întotdeauna cel mai mare șut pe care îl primește rutina mulțumitoare de zi cu zi. Unii oameni, și numărul lor mă tem că e mai mare decât

-
1. Volumul cu acest titlu cuprinde prelegerile susținute de celebrul filozof și psiholog american William James, la Universitatea din Edinburgh, în anul universitar 1901-1902.
 2. Trib de amerindieni ai căror ultimi descendenți trăiesc într-o rezervație situată în nord-estul statului Arizona.

ar vrea să creadă cei mai mulți dintre noi, consideră războiul o întrerupere excitantă, dacă nu chiar agreabilă, a trudei și a corvezii de zi cu zi. Prezența morții le condimentează, le impulsionează neuronii de regulă amortiți. Dar sunt alții, asemenea prietenului nostru, care, în revolta lor împotriva crimelor nemiloase, când își dau seama cu amărăciune că nici o putere nu le va pune capăt, aleg să se retragă din societate și, dacă-i posibil, să distrugă chiar și șansa de a reveni pe pământ cândva, în viitorul îndepărtat, într-un moment mai favorabil al istoriei umane. Nu vor să mai aibă de-a face cu omul; vor să înăbușe experimentul în fașă. Și, firește, sunt la fel de lipsiți de putere în privința asta ca și în efortul lor de a eradica războiul. Dar sunt o specie de oameni fascinantă și, în cele din urmă, valoroasă pentru rasa noastră, fie și numai pentru simplul motiv că acționează ca niște semnale luminoase în perioadele de întuneric când noi ceilalți părem să gonim orbește spre distrugere. Cel care operează panoul de comandă rămâne invizibil și în el ne punem speranța, dar atâta timp cât stăm agățați de șine, semnalele luminoase ne oferă doar o consolare trecătoare. Sperăm că mecanicii de locomotivă ne vor duce în siguranță la destinație. Stăm cu brațele încrucișate și ne încredințăm siguranța altcuiva. Dar nici cei mai buni mecanici nu pot decât să urmeze un traseu prestabilit. Aventura noastră se desfășoară pe tărâmurii neexplorate, suntem călăuziți doar de curaj, inteligență și credință. Dacă ne revine vreo datorie, e datoria de a ne încrede în forțele proprii. Nici un om nu-i suficient de măreț sau înțelept ca să merite să-i încredințăm destinul nostru. Singurul fel în care cineva ne poate călăuzi constă în redarea încrederii în propriile forțe. Cei mai mari oameni au reiterat întotdeauna această idee. Dar oamenii care ne orbesc și ne induc în eroare sunt cei care ne promit lucruri pe care nici un om nu le poate promite cu sinceritate altuia – și anume, siguranță, protecție, pace și așa mai departe. Iar cele mai amăgitoare

dintre toate promisiunile de acest gen sunt cele care ne îndeamnă să ne ucidem între noi pentru a atinge un scop fictiv.

La fel ca și prietenul nostru, mii, probabil milioane de oameni își dau seama de greșeala lor de pe câmpul de luptă. Asta se-ntâmplă când e prea târziu. Când oamenii pe care nu mai doresc să-i omoare sunt deja la doi pași de ei, gata să le taie beregata. Atunci totul se reduce la „omooară sau vei fi omooară” și n-are prea mare importanță dacă cineva omooară știind adevărul sau fără să-l știe. Comiterea crimelor continuă – până când într-o bună zi sirenele anunță armistițiul. Când vine pacea, ea se pogoară peste o lume prea extenuată ca să mai aibă vreo altă reacție în afara unui tembel sentiment de ușurare. Cei aflați la cârmă, care au fost scutiți de ororile luptei, își joacă acum rolul infam în care lăcomia și ura rivalizează una cu cealaltă pentru supremație. Cei care au dus greul luptei sunt prea îngreșoați și dezgustați ca să-și mai dorească să participe la rearanjarea lumii. Nu cer decât să fie lăsați în pace, să se bucure de luxul ritmului prozaic, meschin, al vieții, care odinioară li se păruse atât de plictisitor și sterp. Cât de diferită ar fi noua ordine dacă l-am consulta pe veteran și nu pe politician! Dar logica ne dictează să ordonăm milioanele de inocenți să se măcelărească unii pe alții, iar când sacrificiul este dus la bun sfârșit, dăm mână liberă unor oameni inflexibili, ambițioși, care n-au știut niciodată cum e să suferi, să ne rearanjeze viețile. Ce șansă de reușită are un ins izolat să facă pe disidentul când nu-și poate confinți protestul prin nimic în afară de rănile sale? Cui îi mai pasă de răni la sfârșitul războiului? Luați-i din fața ochilor noștri pe toți răniții, ciopârțiții și mutilații! Reîncepeți lucrul! Continuați viața de unde ați lăsat-o, voi, cei care sunteți încă puternici și capabili! Morții vor primi monumente; mutilații vor fi pensionați. Să mergem mai departe – să ne vedem de treabă ca de obicei, fără

sentimentalisme leșinate despre ororile războiului. Când vor veni următoarele războaie, vom fi pregătiți! *Und so weiter...*¹

Mă gândeam la toate astea în timp ce Rattner și el făceau schimb de anecdote despre experiențele lor din Franța. De-abia așteptam să mă duc la culcare. Prietenul nostru, pe de altă parte, era din ce în ce mai treaz; știam că la cea mai mică încurajare ne-ar regala până-n zori cu poveștile lui. Cu cât vorbea mai mult despre necazurile lui, ciudat, cu atât devenea mai vesel. Când am reușit să-l convingem să plecăm, era de-a dreptul radios. Afară în stradă a început să se laude din nou cu starea lui de sănătate minunată – ficatul, rinichii, intestinele, plămâni – totul în stare perfectă, ochii super-normali. Uitase, evident, de ochelarii făcuți praf sau poate că asta fusese doar un pretext să spargă gheața.

Aveam de mers câteva cvartale până să ajungem la hotel. Ne-a zis că ne însoțește, pentru că în curând o să tragă și el pe dreapta. Prin apropiere erau câteva pensiuni de treizeci și cinci de cenți, zicea el, unde ar putea să prindă câteva ore de somn. S-ar fi zis că la fiecare pas se oprește brusc și se pune în fața noastră ca să ne relateze pe larg câte un incident despre care, evident, își închipuie c-ar fi important să-l auzim. Sau să fi fost vorba despre o dorință instinctuală de a ne amâna culcarea în paturile comode, calde? Când, în sfârșit, ne-am apropiat de hotel, am dat mâna și ne-am urat noapte bună de mai multe ori, dar apoi a trebuit să ne lăsăm brațele pe lângă corp și să stăm răbdători, cu un picior în rigolă și cu altul pe trotuar, ascultându-l până la capăt.

În cele din urmă, am început să mă întreb dacă chiar avea bănuții de adăpost. Când tocmai eram pe cale să-l iau la întrebări, Rattner, ale cărui gânduri, evident, se îndreptau în aceeași direcție, mi-a luat-o înainte. Are

1. Și așa mai departe (în germ., în orig.).

bani de cameră? Păi, era destul de sigur că are; își numărase banii la restaurant. Da, era destul de sigur că are destui – și, dacă n-ar fi avut, ne-ar fi rugat pe noi să-l ajutăm să completeze suma. Oricum, asta nu era important. Ce spunea? Ah, da, în legătură cu Nevada... cu orașele fantomă în care a locuit... *saloon*-ul parcă făcut din sticle de bere și pianul mecanic din Klondike, pe care l-a împins în deșert într-o noapte doar ca să-l audă cum ar suna în acel spațiu liber, imens. Da, singurii oameni cu care merita să stai de vorbă erau cei care își făceau veacul prin baruri. Trăiau cu toții în trecut, ca și el. Într-o zi o să pună totul pe hârtie.

— De ce să te obosești să faci asta? l-am întrerupt.

— Poate ai dreptate, îmi răspunde el, trecându-și degetele pătate de tutun prin părul des, cărlionțat. O să vă rog să-mi dați o țigară acum, a spus, ale mele s-au terminat.

În timp ce-i aprindeam țigara, începe o altă povestire.

— Uite ce e, i-am zis, scurteaz-o, te rog, sunt mort de oboseală.

Ne deplasam cu viteza melcului spre ușa hotelului. În timp ce-și depăna povestirea, am apucat mânerul ușii, gata să ne despărțim. Am început să ne strângem, din nou, mâinile, când, dintr-odată, i-a dat prin cap să-și numere mărunțișul.

— Cred că va trebui să împrumut trei cenți de la voi, ne-a rugat el.

— Îți putem da câțiva dolari, ne-am oferit amândoi simultan.

Dar nu, nu voia asta – asta l-ar putea împinge să se apuce iarăși de băut. Nu voia așa ceva, avea nevoie de o mică pauză.

Nu puteam decât să-i dăm cei trei cenți și toate țigările pe care le mai aveam. Pe Rattner îl durea sufletul să-i înmâneze doar trei cenți.

— De ce nu vrei să accepți măcar jumătate de dolar? l-a întrebat el. Ai putea să-ți cumperi micul dejun mâine.

— Dacă-mi dai jumătate de dolar, ne-a răspuns, probabil o să-mi cumpăr niște lumânări pe care să le aprind la monumentul lui Robert E. Lee. Azi a fost ziua lui, știți. Oamenii l-au uitat deja. Toată lumea sforăie acum. Mie-mi cam place Lee ăsta; îi respect memoria. A fost mai mult decât un general mare – a fost un om foarte delicat și înțelegător. De fapt, cred că o să mă duc până acolo înainte să mă culc. Este exact genul de nebunie pe care ar face-o un tip ca mine. Somnul nu-i chiar așa de important. O să mă duc până la monument și o să stau un timp de vorbă cu el. Lumea n-are decât să doarmă! Vedeți voi, eu sunt liber să fac ce vreau. O duc mai bine ca un milionar, pe bune...

— Atunci, nu mai putem face nimic pentru tine, l-am întrerupt. Ai tot ce-ți trebuie, ești sănătos, ești fericit...

De îndată ce am rostit cuvântul fericit, expresia feței i s-a schimbat, m-a apucat de ambele brațe cu o strânsoare de oțel, m-a întors spre el și, uitându-se în ochii mei cu o privire pe care n-am s-o uit niciodată, a izbucnit:

— *Fericit?* Ascultă, ești scriitor, ar trebui să știi cum stă treaba. Știi că mint de îngheață apele. *Fericit?* Ei bine, frate, îl ai dinaintea ta pe cel mai nefericit om de pe pământ.

S-a oprit o clipă să-și șteargă o lacrimă. Încă mă ținea ferm cu amândouă mâinile, aparent hotărât să mă facă să-l ascult.

— N-am dat peste voi din întâmplare în seara asta, a continuat el. V-am văzut venind pe drum și v-am cântărit din priviri pe amândoi. Mi-am dat seama că sunteți artiști, de-aia v-am abordat. Îmi aleg întotdeauna oamenii cu care vreau să vorbesc. Nu mi-am spart nici o pereche de ochelari la bar și nici nu i-am dat mașina unui dealer să mi-o vândă. Dar, în rest, tot ce v-am spus e adevărat.